O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI TA’LIM VA ILM-FAN VAZIRLIGI

ALISHER NAVOIY NOMIDAGI TOSHKENT DAVLAT O‘ZBEK TILI VA ADABIYOTI UNIVERSITETI

“O‘ZBEK TILINING GLOBAL MAQOMI VA NUFUZINI OSHIRISH ISTIQBOLLARI”

MAVZUSIDAGI XALQARO ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA MATERIALLARI

2026-yil
16-oktabr

O‘ZBEK TILIDA O‘XSHATISHLAR ASOSIDA ESTETIK BAHONING IFODALANISHI

SIMILARITIES IN THE UZBEKISTAN LANGUAGE

DOI: 10.52773/tsuull.conf.2026.10.16/AWCM7688

Mullaboyeva Shirin Baxtiyor qizi,
Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat O‘zbek tili va adabiyoti universiteti tayanch doktoranti
mullaboyevashirin@navoiy-uni.uz

Annotation: *The article analyzes the issue of expressing aesthetic judgments through similes in the Uzbek language from a scientific-theoretical and linguocultural perspective. The role of similes in revealing the aesthetic possibilities of the language, its functions in enhancing artistic imagery, increasing emotional impact, and expressing national values are highlighted. The positive and negative manifestations of aesthetic judgments are explained based on similes used in Uzbek folk oral art, classical literature, and examples of modern creativity. The study shows the inextricable connection of similes with national thought, culture, and aesthetic ideals, their formation through linguocultural codes, and their transmission from generation to generation as aesthetic criteria. It is also based on the fact that free and stable similes are an important means of expressing aesthetic judgments in the Uzbek language.*

Keywords: *simile, aesthetic assessment, linguistic and cultural code, national thought, folk oral culture, classical literature, free simile, stable simile, aesthetic ideal, artistic imagery*

Til – xalqning ma’naviy madaniyatini, dunyoqarashini va estetik tafakkurini ifodalovchi eng asosiy vosita hisoblanadi. Har bir millat o‘zining turmush tarzi, urf-odati, qadriyatlari va dunyoni anglash tarziga mos holda o‘ziga xos tilda fikrlaydi va shu tilda ma’naviy merosini yaratadi. O‘zbek tili ham ming yillar davomida shakllanib, badiiy ifoda imkoniyatlari, obrazlilik vositalari bilan boyigan. Tilning badiiy-estetik imkoniyatlari haqida so‘z borganda, albatta, o‘xshatish hodisasi alohida o‘rin egallaydi. O‘xshatish – biror narsa yoki hodisani boshqa bir narsa bilan qiyoslash, unga o‘xshash belgi va xususiyatlarni ta’kidlash orqali nutqni jonlantiruvchi, tasviriylikni kuchaytiruvchi vositadir. O‘zbek adabiyoti va xalq og‘zaki ijodida o‘xshatishlar juda keng qo‘llaniladi. Ayniqsa, xalq qo‘shiqlari, dostonlari, maqol va matallar, she’riyat namunalarida

o‘xshatishlarning turli shakllarini uchratish mumkin. Ular nafaqat tasviriylik, balki estetik baho berish, hissiy ta’sirni kuchaytirish vazifasini ham bajaradi.

O‘xshatish – bu ikki narsa yoki hodisani qiyoslash asosida tasviriy ifoda vositasi yaratishdir. Nutqda o‘xshatish odatda “-dek, -day, kabi, -dek, xuddi, go‘yo” kabi qo‘shimchalar so‘zlar yordamida ifodalanadi. Masalan, “Yuzi sutdek oppoq” iborasida inson yuzi sutga qiyos qilinmoqda, bu orqali uning oppoq va nurli ekanligi estetik baho sifatida berilgan. O‘xshatishning mohiyati shundaki, inson biror narsa yoki hodisaning go‘zalligini, salbiy yoki ijobiy jihatini o‘quvchi yoki tinglovchiga yaqqol ko‘rsatish uchun uni hammaga tanish va aniq obraz bilan qiyoslaydi. Shu tariqa estetik tasavvur kuchayadi, nutq yanada ta’sirchan bo‘ladi.

O‘zbek mumtoz she’riyatida, xususan, Alisher Navoiy, Bobur, Ogahiy, Muqimiy kabi shoirlar ijodida o‘xshatishlar juda ko‘p uchraydi. Masalan, Navoiy o‘z g‘azallarida ma’shuqaning go‘zalligini quyosh, oy, gul, nargis, pari, malak kabi obrazlar bilan qiyoslaydi. Bu o‘xshatishlar nafaqat estetik zavq uyg‘otadi, balki o‘z davrining go‘zallik haqidagi qarashlarini ham ifodalaydi. Xalq og‘zaki ijodida esa o‘xshatishlar oddiy va jonli bo‘lib, xalqning dunyoqarashi, mehnat hayoti, tabiat bilan bevosita aloqasi ifodalangan.

O‘xshatishlar orqali estetik baho ikki xil shaklda namoyon bo‘ladi:

- ijobiy baho – narsaning go‘zalligini, nafisligini, yoqimliligini ta’kidlaydi;

“Yuzi quyoshdek nurli” – insonning iliqligi va mehribonligini ifodalaydi;

“Qoshi kamon” – nafislikni bildiradi.

- salbiy baho – noxush, xunuk yoki qattiqqo‘llikni ko‘rsatadi;

“Tili zahar” – qo‘pol, dil ozor qiluvchi nutqni bildiradi;

“Ko‘zlari chaqmoqday chaqnaydi” – g‘azabni ifodalaydi.

Shunday qilib, o‘xshatishlar estetik bahoni kuchliroq sezdiradi, so‘zlovchining hissiy munosabatini ifodalaydi. O‘zbek o‘xshatishlari xalqning turmush tarzi, tabiatga bo‘lgan munosabati, qadriyatlari bilan chambarchas bog‘liq. Masalan:

- oy va quyosh – go‘zallik, nur va ulug‘lik ramzi;
- gul va chechak – noziklik, latofat, yoshlik ramzi;
- ipak, oltin – nafislik va qimmatlik ifodasi;
- tog‘, daryo, dengiz – qudrat va kenglik timsoli.

Bu obrazlar xalq tasavvurida estetik ideal sifatida shakllangan va asrlar davomida adabiyot hamda og‘zaki ijodda mustahkam o‘rin egallagan. O‘zbek tilida o‘xshatishlar nafaqat badiiy tasvir vositasi, balki estetik baho ifodalovchi muhim til hodisasidir. Ular orqali insonlarning go‘zallik haqidagi tasavvurlari,

hissiy dunyosi, estetik qarashlari ifodalanadi. O‘xshatishlar xalqning milliy madaniyati va ma’naviy merosida chuqur ildiz otgan bo‘lib, ularning o‘ziga xosligi o‘zbek tilining badiiy-estetik imkoniyatlarini yanada boyitadi. Shu bois o‘zbek tilida o‘xshatishlarni ilmiy jihatdan o‘rganish, ularning tasnifi, estetik vazifalari, milliy xususiyatlarini chuqur tahlil qilish zamonaviy tilshunoslik va adabiyotshunoslik uchun dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.

Tilning asosiy vazifalaridan biri – insonning ichki dunyosi, hissiyotlari, munosabatlari va estetik qarashlarini ifodalashdir. O‘xshatish (qiyoslash) tildagi eng qadimiy va eng samarali tasvir vositalaridan biridir. U orqali inson biror narsa yoki hodisani boshqasiga qiyoslash orqali uning estetik qiymatini ochib beradi, go‘zallik yoki xunuklikni yanada ta’sirchan ifodalaydi. [Usmonov, 2020: 35] Xususan, o‘zbek adabiyoti, xalq og‘zaki ijodi va she’riyatida o‘xshatishlar orqali estetik baho berish an’anasi juda boydir. O‘xshatishlar orqali inson nutqi jonlanadi, obrazlar ko‘z o‘ngimizda gavdalanadi, estetik ta’sir kuchayadi. O‘zbek xalqining estetik qarashlari asosan tabiat manzaralari, osmon jismlari va mehnat jarayonlari bilan bog‘liq holda shakllangan. Shuning uchun o‘xshatishlarda tabiat obrazlari juda ko‘p qo‘llanadi. Masalan: “bulbulday xushovoz”, “tog‘day viqorli”. Bunday o‘xshatishlar orqali xalq o‘z estetik idealini ifodalagan: poklik, go‘zallik, bardavomlik, sadoqat.

O‘zbek tilida o‘xshatishlar estetik bahoni ifodalashning eng samarali vositalaridan biridir. Ular orqali insonlarning tashqi qiyofasi, ichki dunyosi, xulqi, go‘zalligi yoki nuqsonlari badiiy-estetik tahlil qilinadi. Xalq og‘zaki ijodi, mumtoz adabiyot va zamonaviy ijodda o‘xshatishlar nutqni jonlantiruvchi, tasviriylikni kuchaytiruvchi, eng muhimi, estetik zavq uyg‘otuvchi vosita sifatida xizmat qiladi. Shunday qilib, o‘xshatishlar o‘zbek tili va adabiyotining boy imkoniyatlarini, xalqning estetik tafakkurini, dunyoqarashini va ma’naviy qadriyatlarini yuksak darajada namoyon etadi. Ularni ilmiy jihatdan chuqur o‘rganish esa nafaqat tilshunoslik uchun, balki xalqimizning estetik madaniyatini anglash uchun ham katta ahamiyatga ega. Har bir xalqning tili uning milliy tafakkuri, dunyoqarashi va estetik qarashlarini ifodalaydi. O‘zbek xalqining badiiy-estetik tasavvurlari ham asrlar davomida shakllanib, xalq og‘zaki ijodi, adabiy meros va zamonaviy ijodda o‘z ifodasini topgan. Tilning badiiy imkoniyatlari ichida o‘xshatishlar alohida o‘rin tutadi. O‘xshatishlar nafaqat tasviriylik vositasi, balki xalqning estetik qarashlari va milliy ideallarini ifodalovchi mezon sifatida ham xizmat qiladi.

O‘zbek tilida o‘xshatishlar orqali estetik baho berishda milliy tafakkurning chuqur izlari ko‘zga tashlanadi. Xalqning turmush tarzi, tabiat bilan yaqin aloqasi, qadriyatlari, urf-odatlari o‘xshatishlarda o‘z ifodasini topgan. Shu sababdan estetik bahoning milliy xususiyatlarini tahlil qilish, avvalo, o‘xshatishlar tizimini o‘rganish orqali amalga oshiriladi. O‘zbek xalqining estetik bahosi asosan tabiat obrazlari bilan chambarchas bog‘liq. Xalq o‘z go‘zallik idealini oy, quyosh, yulduz, gul, chechak, daryo, tog‘ kabi obrazlarda ko‘radi va ularni insonga qiyoslaydi. Masalan:

“Yuzing oydek nurli” – xalqning go‘zallik idealida oy nafaqat yorug‘lik manbai, balki poklik, musaffolik timsoli sifatida qaraladi.

“Ko‘zlari dengizdek chuqur” – xalqning estetik bahosida dengiz chuqurligi sir va jozibadorlikni anglatadi.

“Sochlari ipakdek mayin” – ipak o‘zbek madaniyatida nafosat va qimmatbaho qadriyat sifatida tasvirlanadi.

Demak, milliy estetik baho o‘zbek xalqining tabiatni idrok etishida, moddiy va ma’naviy qadriyatlarida, turmush tarzi va urf-odatlarida shakllangan. O‘zbek xalq tafakkurida o‘xshatishlar faqat ijobiy estetik baho berish uchun emas, balki salbiy xususiyatlarni ham ko‘rsatish uchun ishlatiladi. Bunda ham milliy timsollar, tabiat hodisalari va xalqning hayotiy tajribasi asos bo‘ladi. “Ko‘ngli toshdek qattiq” – xalqning salbiy bahosida tosh qattiqlik, mehrsizlik ramzi. Shunday qilib, salbiy o‘xshatishlarda ham milliy dunyoqarashning chuqur izlari ko‘rinadi.

O‘zbek tilida o‘xshatishlar orqali berilgan estetik baho milliy xususiyatlarga boydir. Har bir o‘xshatish xalqning dunyoqarashi, qadriyatlari, urf-odatlari, tabiat bilan aloqasi, estetik idealini ifodalaydi. Ijobiy baholarda oy, quyosh, gul, ipak, oltin kabi obrazlar ishlatilsa, salbiy baholarda tosh, zahar, chaqmoq kabi obrazlar qo‘llanadi. Shu sababli, o‘zbek tilida o‘xshatishlar milliy tafakkurning ifodasi sifatida xalqning estetik qarashlarini, badiiy didini va go‘zallikka munosabatini chuqur yoritib beradi. Ularni o‘rganish nafaqat tilshunoslik, balki xalq estetik madaniyatini anglash uchun ham muhimdir.

O‘xshatish insonning olamni idrok etishidagi muhim kognitiv faoliyat natijasidir. U milliy tafakkur, qadriyatlar va madaniyat bilan chambarchas bog‘liq bo‘lib, xalqning estetik qarashlari va milliy ideallarini ifodalaydi. Shu bois o‘zbek tilidagi turli o‘xshatishlarda milliy mentalitet, qadriyatlar tizimi va estetik baholash mezonlari yaqqol namoyon bo‘ladi. O‘xshatishlarda estetik baho milliy-madaniy konnotatsiya orqali yuzaga chiqadi. Ya’ni, qiyoslash jarayonida

ishlatilgan obrazlar xalqning qadimiy qarashlari, turmush tarzi, urf-odatlari va estetik idealini aks ettiradi, o‘xshatishlar xalq tafakkurida shakllangan milliy-madaniy stereotiplarni ifodalaydi. Ular til orqali avloddan avlodga o‘tadi. Masalan, “chinordek mustahkam” iborasi o‘zbek xalqida bardavomlik va kuch ramzi bo‘lsa, “ko‘z qorachiqdek asramoq” o‘xshatishi biror narsani juda qadrlashni bildiradi. Shu tarzda estetik baho berishda ishlatiladigan obrazlar milliy idrok va qadriyatlar tizimidan kelib chiqadi. Masalan, chinor – uzoq umr va barqarorlik, bulbul – shirin ovoz va nafislik, tosh – qattiqlik va mehrsizlikni anglatadi. O‘zbek tilidagi o‘xshatishlar nafaqat tasviriy vosita, balki xalqning estetik qarashlarini ifodalovchi muhim hodisadir. Ular orqali go‘zallikka, nafislikka, kuch va bardavomlikka, shuningdek, qo‘pollik yoki mehrsizlikka bo‘lgan milliy munosabat ifodalanadi. Demak, o‘xshatishlar orqali estetik baho o‘zbek xalqining milliy tafakkuri va madaniy qadriyatlari bilan bevosita bog‘langan.

O‘xshatish – insonning olamni idrok etishidagi markaziy kognitiv amaliyotlardan biri bo‘lib, til va madaniyat munosabatini antropotsentrik nuqtai nazardan o‘rganishga muhim asos beradi. Shu sababli o‘xshatishlarni lingvomadaniy jihatdan tadqiq etish milliy mentalitet va estetik qadriyatlarni ochib berishda dolzarbdir. O‘xshatishlarning semantikasida milliy-madaniy konnotatsiya markaziy o‘rinni egallaydi: barqaror (turg‘un) o‘xshatishlar tildagi reallikka oid assotsiativ-obrazli tasavvurlarini saqlaydi va aynan shu qatlam orqali obyektlarga estetik baho yuklanadi. Boshqacha aytganda, estetik baho – bu o‘xshatishlarning konnotativ qismi orqali milliy ma’no-me’yorlar shaklida amalga oshadi.

O‘xshatishlarda ishlatiladigan obrazlar (etalonlar) madaniyatning muhim axborotini siqib beruvchi belgilardir. O‘zbek tilida eng ko‘p uchraydigan lingvo-madaniy kodlar: predmetli (artefaktlar va naturfaktlar), biomorf (o‘simlik va hayvon obrazlari), antropomorf (inson/bola obrazlari), mifologik va somatik kodlar hisoblanadi. Ushbu kodlar orqali milliy qadriyatlar (masalan, poklik, muqaddaslik, qimmatlik, jasorat, mehnatsevarlik va hok.) estetik bahoga aylanadi. [Xudayarova, 2022: 553] O‘xshatish etalonlari amaliy hayot realiyalari, flora, fauna, tabiiy hodisalar, inson va dini-mifologik obrazlar kabi 7 ta yirik guruhga ajratiladi; har bir guruh milliy-madaniy stereotiplar va baho mezonlarini o‘zida mujassamlashtiradi. Predmetli etalonlar (maishiy buyumlar): piyoladek, tovoqdek, xumdek, yo‘stiqdek, obyektlar hajmi, shakli va utilitar bahosini uzviy ifodalaydi. Rang va vizual estetik kodlar: oq rangni ifodalash uchun qordek,

paxtadek, kumushdek; qora rang uchun ko‘mirdek, tundek; qizil rang uchun esa lola, qon, olov kabi etalonlar ishlatiladi. Bu rang-metaforalar estetik bahoni vizual asos bilan mustahkamlaydi. Biomorf kodlar (hayvon/o‘simlik): arslondek, burgutdek, itdek, eshakdek, fildek, jasorat, mashaqqat, mehnatsevarlik kabi baholarni ifodalaydi; ayrim fauna etalonlari ambivalent bo‘lib, bir vaqtda ijobiy hamda salbiy ma’nolarni berishi mumkin (masalan, arslon – qahramonlik va yirtqichlik). Mifologik/folklor etalonlari: Alpomish, Farhod kabi qahramonlar – kuch, jasorat, ulug‘lik timsoli bo‘lib, estetik idealni belgilaydi. Bu tasnif orqali o‘xshatishlar milliy estetik mezonlarni qanday kodlayotgani aniq tasvirlanadi. [Маҳмудов, 2011: 21]

Turg‘un o‘xshatishlarda axloqiy-estetik qirralar (pozitiv: ka‘badek muqaddas, ona sutidek halol, oltindek qimmat; negativ: zarradek qadrsiz, pashshadek arzimagan) aniq taqsimlangan. Shu tarzda til belgilari jamiyatning baho nuqtai nazarini, ijobiy-salbiy mezonlarini ifodalaydi. Tadqiqot ko‘rsatadiki, inson tasviri parametrlaridan eng ko‘p ishlatiladigani – qomat, yuz, soch va ko‘zlardir; ayniqsa “yuz” orqali chiroy-yaxshilik baholanishi keng tarqalgan (masalan, guldek, oydek, farishtadek va boshq.) – ya’ni yuz estetik bahoning asosiy maydoniga aylanadi. [Mahmudov, 2017: 160] Bu esa o‘zbek madaniy-lingvistik tasavvurida yuzning markaziy o‘rniga ishora qiladi. O‘xshatishlarda lisoniy shaxsning baho pozitsiyasi, uning ijtimoiy-etik orientatsiyalari milliy-madaniy me’yorlarni kuchaytiradi va ular til orqali uzatiladi.

Olamning lisoniy manzarasi – milliy konseptual tasavvurning til orqali ifodalangan qismi; o‘xshatishlar shu lisoniy manzaraning muhim elementi hisoblanadi. Taqqoslash-o‘xshatish inson kognitiv faoliyatining asosiy operatsiyalaridan biri bo‘lib, estetik baho berishda bosh vazifani bajaradi; personifikatsiya kabi jarayonlar orqali hissiy holatlarni tilga o‘tkazadi. Turg‘un o‘xshatishlar lingvomadaniy birlik sifatida milliy madaniyat va qadriyatlarni kodlaydi va avloddan avlodga yetkazadi; ularning tahlili milliy estetik me’yorlarni aniqlash imkonini beradi. Etalon-obrazlar (predmetli, biomorf, antropomorf, mifologik va boshq.) orqali estetik (ijobiy va salbiy) baho til birligida mustahkamlangan va ularning ierarxiyasi tadqiqotning statistik tahlili orqali aniqlangan. [Shomaqsudov, 1983: 218]

O‘zbek adabiyoti va tilshunosligida o‘xshatishlar alohida estetik ahamiyatga ega bo‘lgan badiiy vosita sifatida qaraladi. Ularning asosiy vazifasi ikki predmet yoki hodisa o‘rtasidagi umumiylikni ta’kidlash orqali mazmunni yanada chuqurlashtirish, obrazlilik yaratish va estetik bahoni kuchaytirishdir.

O‘xshatishlar inson tafakkurining qadimiy mahsuli sifatida nutqda hamisha hissiy ta’sirni kuchaytiradi, g‘oya va tushunchalarni jonliroq ifodalash imkonini beradi. Masalan, Abdulla Oripovning “Qo‘riqxona” she’rida **ezgulik tojdor turnaga**, **hayo otashga duch kelgan polaponga**, **oqibat ayiqqa**, **iymon esa qor odamga** o‘xshatiladi. [Qurbonova, 2023: 159] Bu orqali shoir insoniy fazilatlarning qadriyat sifatidagi estetik bahosini yuksak darajada ifodalaydi. O‘xshatishlar bu yerda nafaqat qiyoslash, balki muayyan qadriyatlarning noyobligini, qadrini va muhofaza zarurligini estetik obrazlar vositasida ta’sirchan ko‘rsatadi.

O‘xshatishlarda milliy tafakkur va lingvomadaniy o‘ziga xosliklar yorqin aks etadi. Shu bois, o‘xshatishlar nafaqat estetik obraz, balki milliy ongning ifodachisi sifatida ham muhimdir. Folklorda ham o‘xshatishlar keng qo‘llanadi. Baxshi yoki ertakchi tomonidan yaratilgan o‘xshatishlar xalqona obrazlarni boyitadi. Agar ular an’analarga mos kelsa, asarning badiiy-estetik qiymatini oshiradi; aks holda, “yot” obraz sifatida qabul qilinadi. Demak, xalq og‘zaki ijodidagi o‘xshatishlar estetik bahoni milliy ruh va udumlar asosida ifodalaydi. O‘xshatishlar o‘zbek tili va adabiyotida estetik baholashning asosiy vositalaridan biridir. Ular orqali insoniy fazilatlar, tabiat hodisalari va turmush manzaralari obrazli tasvirlanadi. Erkin o‘xshatishlar ijodkorning individual mahoratini, turg‘un o‘xshatishlar esa milliy tafakkur va xalqona tasavvurlarni ifodalaydi. Shu tariqa, o‘xshatishlar estetik bahoni ifodalashda, milliy qadriyatlarni saqlash va avloddan avlodga yetkazishda beqiyos ahamiyat kasb etadi.

ADABIYOTLAR

1. Usmonov F. F. O‘zbek tilidagi o‘xshatishlarning lingvomadaniy tadqiqi: Filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasi avtoreferati. – Toshkent: O‘zbek tili va adabiyoti universiteti, 2020. – 48 b.

2. Xudayarova S. O‘zbek tilida o‘xshatishlar: estetik-badiiy vosita sifatida // Zamonaviy dunyoda pedagogika va psixologiya jurnali. – 2022. – № 6 (08). – B. 552-556.

3. Маҳмудов Н. Ўхшатишлар – образли тафаккур маҳсули // Ўзбек тили ва адабиёти. – Тошкент, 2011. – №3. – Б. 19-24;

4. Mahmudov N. O‘xshatishlarning til va nutqdagi o‘rni /Til tilsimi tadqiqi. – Toshkent: Mumtoz so’z, 2017. – B. 160-161.

5. Shomaqsudov A., Rasulov I., … O‘zbek tili stilistikasi. - T.: O‘qituvchi, 1983. – B. 229.

6.Qurbonova Sh. X., Avazova M. A. O‘zbek tilida o‘xshatishlar: shakllanishi va turlari // Academic Research in Educational Sciences. – 2023. – T. 4, № 6. – B. 158-160.

MUNDARIJA

KIRISH SO‘ZI		
Sirojiddinov Sh.S.	O‘zbek tilining xalqaro nufuzini oshirish zarurati	**6**
I. O‘ZBEK TILINING JAHON TILLARI TIZIMIDAGI O‘RNI VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI		
Xolmanova Z.	O‘zbek tilining jahon tillari tizimidagi mavqeyini belgilashda lingvodidaktikaning o‘rni	**9**
Abdushukurov B.	Alisher Navoiy asarlaridagi qadimgi turkiy fe’llar semantikasi	**16**
Xudoyberdiyev J.	Mahmud Koshg‘ariy – singarmonizmning birinchi nazariyotchisi va ovrupolik olimlarning singarmonizm haqidagi xato qarashlari	**30**
Abdurahmanova M.	Alisher Navoiy merosi psixolingvistik talqinda	**45**
Xolmurodova M.	“Nasoyim ul-muhabbat” asaridagi tabobatga doir ayrim arabcha so‘zlar	**51**
O‘razova I.	Ot frazemalarning grammatik funksiyasi (Alisher Navoiy “Xamsa”sidagi frazemalar misolida)	**56**
Maxkamova D.	O‘zbek tili axborot-kommunikatsiya texnologiyalari	**60**

	terminologiyasi taraqqiyoti va tadqiqi	
Oripova M.	Sinestezik metaforalarda sezgilar interperatsiyasi	**66**
Muratova N.	Tilak va tabrik nutqiy aktlarida kommunikativ taktikaning tanlanish xususiyatlari	**72**
Abdullayeva G.	Folklor diskursida o‘xshatishlarning semantik-struktur va kognitiv tahlili	**78**
Xayrullayeva R.	Kichraytirish-erkalash shakllarining pragmatik ifodalanishi	**86**
Jumaniyozova Ch.	Sifat so‘z turkumida obyektiv va subyektiv belgilarning ifodalanishi	**90**
Abduvaliyeva K.	“Shajarayi turk” asaridagi ba’zi urug‘ nomlarining etnotoponim sifatidagi tahlili	**95**
Mullaboyeva Sh.	O‘zbek tilida o‘xshatishlar asosida estetik bahoning ifodalanishi	**107**
Mamadoliyeva M.	Graduallik kategoriyasining lingvistik tabiati va uning turdosh hodisalar bilan munosabati (Xayriddin Sultonov va Iqbol Mirzo asarlari misolida)	**115**
Mamarasulova M.	O‘zbek tili fonosemantik tahlilining fonologik asoslari	**130**
Siddiqova N.	O‘zbek xalq maqollaridagi eskirgan leksika: tarkibi,	**132**

	variantlanishi va lingvopoetik vazifalari	
Yusupova A.	Konseptlarning metaforik ifodalanishi va tahlil shakllari	**144**
O‘ralova N.	O‘zbek tilshunosligida parsellyatsiya hodisasi, uning sintaktik tavsifi va ega-kesim munosabatidagi o‘rni	**150**
Maxmudova M.	Kelishik kategoriyasining o‘rganilish tarixiga doir ayrim mulohazalar	**158**
Nurmatova S.	O‘zbek tilida rang ifodalovchi birliklarning lingvokognitiv strukturasi va konseptualizatsiya masalalari	**168**
Keldiyorova Z.	O‘zbek tilidagi shikoyat matnlarida nutqiy aktlarning ifodalanishi	**174**
Aliqulova Z.	Toponimlarning axborotni saqlash va uzatish xususiyatlari	**178**
Jurayeva Sh.	Hurmat kategoriyasining lisoniy birliklar bilan ifodalanishi	**183**
Karimova U.	Kultegin bitiktoshidagi xarakter-xususiyat bildiruvchi sifatlar tahlili	**188**
II. O‘ZBEK TILINI XALQARO MAYDONDA TARG‘IB QILISH STRATEGIYALARI		
Shamsiyeva M.	Peyzaj matnlari orqali turizmni rivojlantirish istiqbollari	**194**

Jo‘rayeva M.	Matnni tushunishda asar sarlavhasining ahamiyati	**201**
III. GLOBALLASHUV SHAROITIDA MILLIY TIL VA MADANIYATNI SAQLASH MASALALARI		
Ashirboyev S.	Adstrat sharoitidagi turkiy shevalarning o‘zaro ta’siri masalasi	**205**
Farhad Rahimi	Yakşı/ ĥoş, yap/ lap, ķop/ köp/ ĥob, appaķ/ pāk kelimeleri üzerine On the words yakşı/ ĥoş, yap/ lap, ķop/ köp/ ĥob, appaķ/ pāk	**210**
Xakimova M.	O‘zbek tilidagi metaforik konseptuallashtirishning milliy xususiyatlari	**232**
Abbozov O.	So‘x toponimlarining lingvomadaniy xususiyatlari	**238**
Komilova G.	O‘zbek tilida qadriyatlar tipologiyasining lingvistik verbalizatsiyasi	**245**
Xomidova M.	Zamonaviy o‘zbek badiiy matnlarida ertak elementlarining intertekstual xususiyatlari	**253**
Həsənzadə Səmra	Qrammatik metaforun türk dillərində reallaşması (özbək dilinin materiallari əsasinda)	**261**
Davronova Z.	Antroponimik freymlarda registrdan og‘ish fenomini (Cho‘lponning “Kecha va kunduz” romani misolida)	**272**

Tursinbayeva Sh.	Badiiy matnda onomastik birliklarning lingvomadaniy imkoniyatlari	**276**
Bekmuradova I.	O‘zbek tilidagi ijobiy fe’l-atvor leksemalarining semantik tasnifi	**283**
Imomova I.	Fitratning dramatik asarlarida maqollarning qo‘llanilishi va funksional-semantik xususiyatlari	**291**
Turgunboeva D.	Globallashuv sharoitida o‘zbek va ingliz lingvomadaniyatida miqdoriy me’yor	**297**
Amrullayeva M.	O‘zbek tilida inson xarakterini ifodalovchi frazemalarning semantik mikromaydonlari	**305**
Abdug‘afurova A.	Lingvomadaniy kodlarning poetik faollashuvi: Faxriyor va Ulug‘bek Hamdam she’riyati qiyosida	**312**
Muzaffarova Z.	Badiiy matnda qo‘llangan metaftonimik birliklarning kognitiv xususiyatlari	**322**
Jumayeva M.	Son komponentli lug‘aviy birliklarning lingvokulturologik tahlili	**327**
Xolmo‘minova H.	Frazemalarning lingvomadaniy tahlili	**333**
IV. O‘ZBEK TILINI O‘QITISHNING ZAMONAVIY METODLARI VA XORIJIY TAJRIBA		

Xusanova N.	Raqamli ta’lim muhitida o‘qish savodxonligi transformatsiyasi vositasida boshlang‘ich o‘quvchilarning kreativligini shakllantirish	**337**
Mamirova X.	Bolalarda ko‘p ma’noli so‘zlarni o‘zlashtirishning psixolingvistik mexanizmlari va til ta’limiga ta’siri	**344**
Arolova N.	Maktabgacha yoshdagi o‘zbek bolalari nutqida sintaktik tejamkorlik	**351**
Mirnosirova D.	Nutqiy ijod haqidagi nazariy qarashlar talqini	**356**
Nurboboyeva R.	Erta yoshdagi bolalar ta’limida adabiyotning tutgan o‘rni	**363**
Keldiboyeva M.	O‘zbek tili omonimlarini o‘zlashtirishda kontekst va assotsiatsiyaning psixolingvistik roli	**369**
V. TARJIMA VA LINGVOMADANIY ALOQALAR: XALQARO HAMKORLIKNING MUHIM OMILI SIFATIDA		
Mustafa Said Arslan	Türkiye türkçesi ve özbek türkçesi arasindaki yakinliğin öğretimdeki yansimalari: özbek türkçesi öğretiminde karşilaşilan sorunlar ve öneriler	**378**
Kalanova D.	O‘.Hoshimov “Dunyoning ishlari” asarining koreyscha tarjimasida milliy-madaniy realiyalarning berilishi	**389**

Muhammadiyeva D.	Ko‘p tilli parallel korpusning tarjima birliklarini qiyosiy o‘rganishdagi imkoniyatlari	**400**
Abbasova Ş.	Özbek Yazı Dili ve Azerbaycan Türkçesi'nin Ağızlarında Akrabalık Terimleri	**411**
Qarshiyev K.	Badiiy tarjimaning adabiy-estetik tafakkur evolyutsiyasiga ta’siri (Jamol Kamolning tarjimonlik faoliyati misolida)	**418**
Rahimova Z.	Parallel korpuslarning tarjimashunoslik va qiyosiy tilshunoslikdagi ilmiy ahamiyati	**428**
Bozorova S.	Rus tilidagi ayrim gippologik birliklar tadqiqiga doir	**433**
Axmedova N.	O‘zbek va ingliz tillarida ruhiy holat birliklarining semantik farqlari va kontekstual tarjimasi	**442**
Davlatova R.	Sun’iy intellekt asrida inson nutqi, tilni idrok etish va psixolingvistik jarayonlar	**448**
Turdiyeva R.	Ingliz, qoraqalpoq va o‘zbek tillaridagi maqollarda zoonimlarning lingvokognitiv tahlili (“bo‘ri” misolida)	**462**
Ataniyazova S.	O‘zbek va ingliz tillarida mayl, zamon va modallikning muloqot xulqidagi funksional-uslubiy imkoniyatlari	**466**
Sayfiyeva K.	O‘zbek va ingliz fitonim komponentli maqollarida inson	**472**

	konseptining kognitiv metaforik modellari	
Tillayeva O.	O‘zbek va turk maqollarida erkak konseptining semantik maydoni	**485**
Musurmankova Sh., **Abdullayeva D.**	“Ikki eshik orasi” romanidagi murojaat birliklarining lingvomadaniy xususiyatlari va tarjima muammolari	**495**
Abdullayeva M.	Ingliz va o‘zbek maqollarida nutqiy antonimiyaning lingvokognitiv xususiyatlari	**502**
VI. AXBOROT TEXNOLOGIYALARI VA RAQAMLI MUHITDA O‘ZBEK TILINING RIVOJI		
Abjalova M.	O‘zbek tili multikorpusida aksentologik korpus va uning ahamiyati	**513**
Elova D.	O‘zbek normativ-huquqiy matnlarini lingvo-mantiqiy annotatsiyalash mezonlari	**524**
Kasimova Z.	O‘zbek tili iboralar korpusini yaratishning lingvistik va kompyuter asoslari	**534**
Nurullayeva O.	Barqaror birikmalar resurslari va parallel korpus uchun baza tuzish mezonlari	**542**
Musulmonova K.	Lingvistik ekspertologiyada matn identifikatsiyasi bo’yicha ekspert xulosalarini shakllantirishning nazariy va amaliy asoslari	**550**

Umarova Sh.	Kollokatsiyalarni korpus asosida aniqlashning nazariy va metodologik asoslari	**556**
Akramdjanova M.	Parallel korpusning madaniyatlararo kommunikatsiyadagi o‘rni	**564**
Buronova R.	Raqamli muhitda o‘zbek tilidagi neologizmlarning shakllanishi	**570**
Shodmonaliyeva Y.	Sentiment tahlilda tasdiq-inkor emojlarining diskursiv va pragmatik funksiyalari	**576**
Rayimjonova M.	Rauf Parfi she’riyatining leksik-statistik xususiyatlari	**591**
VII. XALQARO TA’LIM DASTURLARI VA O‘ZBEK TILI: IMKONIYAT VA ISTIQBOLLAR		
Mirzəli Məleykə	Azərbaycanda özbək dilinin tədrisi: təcrübə və perspektivlər (bakı slavyan universitetinin timsalında)	**595**
Iskandarova G.	O‘zbek tilini ikkinchi til sifatida o‘rganishda so‘z ma’nolarini o‘zlashtirish	**603**
VIII. O‘ZBEK TILI VA DIPLOMATIYA: XALQARO MUNOSABATLARDA TILNING O‘RNI		
Темирова Б., **Темирова М.**	Кыргыз, өзбек тилдери жана алардын адабий-маданий байланыштардагы ролу	**610**

Nazarov Q.	O‘zbek diplomatik diskursida metaforalarning kommunikativ-pragmatik xususiyatlari	**620**
IX. ILMIY TADQIQOTLAR VA LINGVISTIKADA XALQARO HAMKORLIK MASALALARI		
Berdak Yusuf	O‘zbek tilining shakllanish jarayoni va eski o‘zbek tili terminlari	**626**
Qurbonova M.	Xarizmatik nutq haqidagi nazariy qarashlar talqini	**632**
Umurzoqova M.	Erkin A’zam asarlarida lisoniy shaxs tiplari	**640**
Mirzaali Malika	O‘zbek tılının mavsumıy marosımlar leksıkasıda turkıy areal mavqeyı	**646**
Məmmədova A.	Xarəzm Türkcəsində Və Müasir Özbək Dilində Qohumluq Terminlərində Cins Kateqoriyasinin İfadəsi	**661**
Tuxtasinova M.	L.Z.Budagov lug‘atidagi umumturkiy leksik fond: “tur.” pometali leksemalarning tarixiy-qiyosiy tahlili	**670**
Abdullayeva S.	So‘z yasalishını qıyosıy-tıpologık tadqıq etısh metodologıyası va tahlıl mezonları	**681**
Xasanova G.	Kinesikaning lingvistik tadqiqi: shakllanish tarixi va kommunikativ funksiyalari	**688**

Rajabov N.	O‘zbek tilida ng fonemasining talaffuzi, imlosi va tarixiy taraqqiyoti	**695**
Mirzayeva G.	O‘zbek tilida tovush o‘zgarishlarining neyrolingvistik asoslari	**699**
Arislanova M.	She’riy matnning konseptual tizimi va lingvokognitiv xususiyatlari (Erkin Vohidov ijodi misolida)	**706**
Muhammadiyeva M.	“Shum Bola” qissasidagi ba’zi polisemantik leksemalar tahlili	**717**
Abdullayev G‘.	Fitrat she’riyatidagi turkiy so‘zlarning emotsional-ekspressiv xususiyatlari	**722**
Tursunova S.	Ironiyada implikatura fenomeni va yashirin ma’no mexanizmlari	**726**
Turobova N.	Badiiy diskursda morfologik vositalarning pragmatik xususiyatlari	**737**
Utegenova O‘.	O‘zbek tilida tasviriy ifodalarning badiiy matnda qo‘llanilishi	**744**
Komilova G.	Tarixiy-badiiy matnlar korpuslarini yaratish zarurati va ularni semantik modellashtirish masalalari	**749**
Haydaraliyeva Sh., Mo‘minova M.	O‘zbek tili leksikasining taraqqiyot tamoyillari va semema tushunchasi	**759**

Axmedova M.	Diskurs tushunchasining lingvistik talqini: nazariy yondashuv va ilmiy qarashlar	**768**
Komilova Sh.	Lingvokultrologiyada evfemizm va milliy mentalitet: ayollar nutqi misolida nazariy talqinlar	**774**
Suyunova D.	“Boburnoma” dagi leksik qatlamlarning “Boburiynoma”da badiiy qayta faollashuvi: leksik-semantik va funksional-uslubiy tahlil	**780**
Maqsudaliyeva Y.	Lingvistik ekspertiza va lingvokriminalistik tahlil: nazariya va amaliyot	**786**
Abdurasulova D.	O‘zbek qizlari nutqidagi neonim va slenglarning pragmalingvistik tadqiqi	**792**
Majidova M.	Tibbiy soha rahbarlari kinesik nutqining lingvosomatik tadqiqi	**797**
Abdullayeva I.	Gender qadriyatlarning aksiolingvistik tahlili	**802**
X. O‘ZBEK TILINING OMMAVIY AXBOROT VOSITALARI VA MEDIA MAKONIDAGI O‘RNI		
Saydaliyeva M.	Kinodiskurs multimediali muloqot tizimi sifatida	**809**
Otaxonova S.	Mediamatnlarda antroponimlarning pragmatik imkoniyatlari	**813**